

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 220. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403337504.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

"FATA MORGANA", "FYRSTE OG PAGE".

Da Saisonen var tilende, var jeg som en Klud af Overanstrengelse, mine Kræfter vare misbrugte, og mine Venner bebreidede mig ideligt, at jeg ikke oftere sagde et bestemt Nei til alt det, man krævede af mig i de lange 9 Maaneder. Men et Pligtmenneske var jeg nu engang, saa Martensen i Spøg sagde om mig, at jeg mere stod paa Lovens end paa Evangeliets Standpunkt. Hvor aandede jeg derfor let, da jeg vendte de maledede Træer Ryggen og indaandede Duften af de levende friske. Jeg var henrykt over ligesom en anden Vinterplante i Urtepotte, hvis Jord var bleven tør, at omplantes i ny, frisk Jord, hvis Kraft atter satte Liv, Væxt og Styrke i Hjerteroden.

I Saisonen 1837-38 skrev Heiberg sit Skuespil "Fata Morgana" paa Theaterdirectionens Anmodning til Festforestilling paa Frederik den Sjettes Fødselsdag. Hans Moder og jeg havde saa ofte plaget ham for dog at skrive Noget igjen for Theatret, at vi nu med Længsel saae dette Arbeide imøde. Heiberg havde i de senere Aar næsten udelukkende beskæftiget sig med filosofiske Studier, og hans "Fata Morgana" er stærkt, ja vist altfor stærkt, paavirket heraf. Med Spænding og Forventning satte vi os en Aften om det runde Bord i vor Dagligstue for at høre ham oplæste sit nye Stykke. Jeg havde glædet mig usigeligt til atter at høre Noget fra hans Pen, men under Læsningen blev jeg mere og mere beklemmt og bedrøvet - ikke fordi jeg jo fandt dette Arbeide en Digter værdigt - men jeg kjendte Publikum og vidste, at denne Art af allegoriske Poesier vilde det blive umuligt at 221 forstaa og opfatte, ligesom de Skuespillertalenter, man havde at raade over, paa ingen Maade stode paa et saadant Trin, at de vilde kunne opfatte og gjengive, hvad der her blev lagt i deres Hænder. Da han var færdig med sin Læsning, udtalte jeg dette uforbeholdent for ham. Han og hans Moder mente dog, at jeg heri tog feil, og at det nok skulde gaa; men jeg var fra dette Øieblik af bedrøvet og ansaae det for afgjort, at han og vi kun vilde have Sorg af dette Arbeide. Havde han blot udgivet dette Drama for det læsende Publikum, da tvivler jeg ingenlunde om, at det vilde være bleven taget med Bifald som en sjelden Gave fra en Digterphantasi, men paa Scenen vilde alle disse Phantasier blive for materielle, uden at tale om, at det var et Fødselsdagspublikum, som skulde lade sig gribe af det. Udfaldet blev, som jeg havde ventet. Skuespillerne forstode ikke Stykket, og Publikum endnu mindre. Men Heibergs Feil var, som jeg strax havde udtalt for ham, at have troet, at et Arbeide af den Natur kunde opføres paa et Theater, hvor der ikke var en begavet Sceneinstructeur, som kunde tage det i sin ledende Haand. Saadanne fine, sjælelige Arbeider taale mindst af Alt, at enhver af Skuespillerne løber *sin Vei* med det uden at fastholde Arbeidets Forstaaelse som *Eenhed*. Lige saa lidt maa en borneret Maskinmester have Lov til at kline nogle Decorationer sammen, der tilintetgiøre Illusionen i Stedet for at forhøie den. Stykker af *denne Art*, hvis de skulde lykkes ved Fremstillingen og gribe Publikum, maa indstuderes med den samme detaillerede Omhu paa ethvert Punkt som en Ballet, og altsaa ligesom den af En, hvis Villie Alle maa underkaste sig til Opnaaelsen af det hele maleriske, ætheriske og phantasifulde Digterværks Levendegjørelse. Hvad en saadan Ledelse og Forstaaelse formaar, havde jeg et Exempel paa, om jeg ikke før havde vidst det, med et andet Arbeide af Heiberg, der i Begyndelsen havde samme Skjæbne som "Fata Morgana", nemlig "Syvsoverdag", der blev skrevet paa Bestilling til Christian den Ottendes Kroningsfest 1840. Ogsaa dette eiendommelige Digterværk gjorde kun tynd Lykke i Begyndelsen, og det af de samme Grunde som "Fata Morgana", nemlig en elendig Iscenesættelse og en misforstaaet Udførelse! Da jeg mange Aar efter overtog Sceneinstructionen, optoges Stykket paany under min Ledelse. Alle spaaede, at dette Arbeide vilde være forgjæves og ikke istand til at fængsle Publikum. Men se, det ikke alene fængslede, men blev et formeligt Kassestykke, og Alle vare nu forundrede over, at dets første Modtagelse havde været saa kølig. Ifald det var blevet mig forundt ogsaa at tage "Fata Morgana" i min Haand, da er det min Tro, at Resultatet skulde være blevet som ved "Syvsoverdag". Kun meget Faa ane, hvad en Sceneinstructeur formaar, der har Evne til at trænge ind i en Digtters Arbeide og bestemt veed, hvad han vil, og som har Autoritet til at sætte denne sin Villie igjennem lige overfor 222 Personalet, Maskinmesteren, Theatermaleren og Bestyrelsen. "Fata Morgana" er forresten af Alt, hvad Heiberg har skrevet, saa godt som det eneste, man i Tyskland har stødt i Trompet for. Det blev omtalt som en ny "Morgenrøde", der var opgaaet i den dramatiske Litteratur, og har været Gjenstand for vidtløftige Undersøgelser. Heiberg tog sig ikke det uheldige Udfald af sin "Fata Morgana" videre nær, men beholdt sit gode Humeur uforstyrret, - en Roes, som ikke kunde tilkomme mig. Min Trøst var, at Hertz og Paludan-Müller udtalte deres Forstaaelse og Taknemmelighed for Stykket. Af andre Roller fra denne Saison skal jeg kun nævne Pagen i Paludan-Müllers "Fyrste og Page". Her var stillet en ny Fordring til mig, da jeg i dette Stykke skulde optræde i en virkelig Elskerrolle; ikke som en Dreng, men som en Yngling, der lidenskabeligt er forelsket i en ung Fyrstinde, som dog er ældre end han selv. Denne Opgave interesserede mig i høi Grad. Vore daværende Elskere spillede mig aldrig ret tilpas. De manglede i mine Øine Finhed, Lidenskab og Ridderlighed mod deres Hjertes Dame. Ogsaa lykkedes det mig virkelig at frembringe den Illusion hos Publikum, at de saae en ung Mand for sig. Ryge sagde en Aften til en ung Elsker ved Theatret, der gik over Scenen ned paa Tilskuerpladsen for at bivaane Forestillingen: "Ja, gaa ned og se paa hende! Hun spiller jer Alle sønder og sammen; der er ikke En af jer, der formaar at spille en Elsker som hun. Gaa ned og se, om I kan lære hende det af."